

1

Ieraudzījies viņu pirmo reizi, es nodomāju, ka *ilgi viņš neizturēs*.

Vēlā pēcpusdienā es sēdēju ārstu kabinetā un viņš pēkšņi parādījās durvīs. Ar ceļasomu rokā, tērpiens vienkāršās drēbēs – džinsos, brūnā kreklā, tiem pāri balts ārsta uzsvārcis. Viņš izskatījās jauns, apjucis un mazliet izbijies, taču ne jau tas mani uzvedināja uz pārdomām. Tās izraisīja kas cits, kaut kas tāds, ko es saskatīju viņa sejā.

Viņš teica: – Sveiki...? Vai šī ir slimnīca?

Balss bija negaidīti zema tik garam un kalsnam cilvēkam.

– Nāciet iekšā, – es atteicu. – Nolieciet savu somu.

Viņš ienāca kabinetā, taču nenolika somu. Cieši turēdams to rokā, viņš pārļaida skatienu rozā sienām, tukšajiem krēsliem, putekļiem klātajam rakstāmgaldam kabineta stūrī un nikulīgajiem augiem, kas vīta puķupodos. Es sapratu, ka viņš prāto, vai nav kļūdījies. Man bija viņa žēl.

– Mani sauc Frenks Elofs, – es teicu.

– Es esmu Lorenss Voterss.

– Es zinu.

– Jūs zināt...?

Viņš šķita pārsteigts, ka esam viņu gaidījuši, kaut arī jau pirms vairākām dienām tika atsūtījis faksus, paziņodams par savu ierašanos.

– Mēs dzīvosim vienā istabā, – es teicu. – Ejam, es jūs aizvedīšu.

Istaba atradās atsevišķā ēkas spārnā. Mums vajadzēja doties pāri atklātam laukumam netālu no automašīnu stāvvietas. Viņš neapšaubāmi bija ieradies slimnīcā pa šo pašu ceļu, taču garajā zālē iemīto taku un nekoptos kokus, kas slējās virs galvas un meta lapas, patlaban viņš aplūkoja tādām acīm, it kā redzētu to visu pirmo reizi mūžā.

Pa garo gaiteni aizgājām līdz mūsu istabas durvīm. Līdz šim es šajā istabā gulēju viens pats. Divas gultas, skapis, neliels paklājīņš, estamps pie sienas, zaļa sofa, zems koka imitācijas kafijas galdiņš, lampa. Tie bija visi nepieciešamie standarta piederumi. Nedaudzās aizņemtās istabas visas izskatījās tieši tāpat – gluži kā neizteiksmīgi nemājīgas viesnīcas numuri. Paust iemītņieka individualitāti varēja vienīgi ar mēbeļu izvietojumu, taču es nebiju papūlējies kaut ko pārkārtot un vienīgā pārmaiņa bija pirms divām dienām ienestā papildu gulta. Es nebiju pievienojis istabas iekārtai neko jaunu. Neglītās vienkāršās mēbeles izskatījās bezpersoniskas, uz šā neitrālā fona pat kāds auduma gabals būtu atklājis manu individualitāti.

– Jūs varat gulēt tajā gultā, – es teicu. – Skapi ir brīva vieta. Vannasistaba atrodas aiz tām durvīm.

– Jā. Labi.

Tomēr viņš joprojām neizlaida no rokām somu.

Tikai pirms divām nedēļām es uzzināju, ka man nāksies dzīvot ar viņu vienā istabā. To man paziņoja ārste Ngema. Es nejutos priecīgs, taču neiebildu. Un nākamajās dienās neizprotamā kārtā man gluži vai iepatikās doma par istabas biedru. Iespējams, ka tas nemaz nebūs tik slikti. Varbūt mēs tīri labi satiksim, varbūt cita cilvēka sabiedrība nāks man par labu un ieviesīs manā dzīvē patīkamu pārmaiņu. Tā nu es ar interesi sāku gaidīt šo pārmaiņu.

Pirms viņa atbraukšanas es šo to paveicu, lai viņš justu, ka ir gaidīts. Es novietoju jauno gultu zem loga un uzklāju tīru gultasveļu.

Atbrīvoju skapī dažus plauktus. Slaucīju un spodrināju; ko tādu es nemēdzu darīt bieži.

Tomēr tagad, kad viņš stāvēja istabā, es it kā viņa acīm saskatīju, cik nepamanāmas ir bijušas manas pūles. Istaba bija neglīta un kaila. Un Lorens Voters neatgādināja to cilvēku, ko es biju iztēlojies. Nezinu, kādu es viņu biju iedomājies, taču pavisam noteikti es nebiju iztēlojies šādu maiga paskata jaunekli ar gaišbrūnu ādu, gandrīz vēl zēnu. Viņš beidzot nolika uz grīdas savu ceļasomu.

Viņš noņēma brilles, ar krekla piedurkni noslaucīja to stiklus, uzlika brilles atpakaļ un gurdi teica:

- Es nesaprotu.
- Ko?
- Visu šo vietu.
- Slimnīcu?
- Ne tikai slimnīcu. Es domāju...

Viņš pamāja ar roku, norādīdams uz ārpasauli. Viņš gribēja teikt, ka nesaprot pilsētiņu, kas atrodas aiz slimnīcas sienām.

- Jūs pats gribējāt braukt uz šejieni.
- Bet es nezināju, ka tas viss būs šādi. Kāpēc? – viņš negaidot pacēla balsi. – Es nesaprotu.
- Mēs varam parunāt par to vēlāk. Pašlaik man ir dežūra, man jāatgriežas ārstu kabinetā.
- Man jāsatiek ārste Ngema, – viņš strupī paziņoja. – Viņa mani gaida.
- Pašlaik jums nav par to jāraizējas. Jūs varēsiet to izdarīt rit no rīta. Jums nekur nav jāsteidzas.
- Ko man vajadzētu darīt tagad?
- Ko vien vēlaties. Izsaiņojiet mantas, iekārtojieties. Varat arī nākt man līdzī un pasēdēt ārstu kabinetā. Mana maiņa beidzas pēc pāris stundām.

Es atstāju viņu istabā un devos atpakaļ uz ārstu kabinetu. Viņš bija pārsteigts un nomākts. Es to sapratu, jo pirmajās dienās pēc ierašanās

šeit jutos gluži tāpat. Cilvēks brauc uz šejieni, iztēlodamies kaut ko noteiktu, bet patiesībā viņu sagaida kas pavisam cits.

Cilvēks brauc uz šejieni, iztēlodamies rosmes pilnu mūsdienīgu slimnīcu – varbūt nelielu lauku slimnīcu, taču rosības pārņemtu, – slimnīcu dzīvā pilsētā.

Šī pilsēta ir kādreizējās bantustānas galvaspilsēta, tāpēc neatkarīgi no to politiķu morāles, kuri izveidoja šīs bantustānas un to galvaspilsētas, cilvēks cer ieraudzīt pilsētu, kurā atrodas pārvaldes iestādes un rosās ļaudis. Ja nogriežas no maģistrāles, kas ved uz robežu, un sāk braukt pa vienīgo vietējās nozīmes ceļu, kas ved uz šejieni, no tālienes pilsēta joprojām izskatās tāda, kādu cilvēks to ir iztēlojies. Var redzēt galveno ielu, kas ved uz centru, kur atrodas strūklaka un pieminekļi, ir redzami veikalu skatlogi, ietves un ielu apgaismes laternas, kā arī visas ēkas, kas atrodas pilsētā. Pilsēta izskatās glīta, pārdomāti izkārtota un akurāta. Nav slikta vietīņa.

Un tad, iebraucot pašā pilsētiņā, cilvēks redz īstenību. Iespējams, ka pirmā pazīme ir kāds satraucošs sīkums – teiksim, plaša citādā ziņā neskartā sienā vai garām braucot ieraudzīti vairāki izdauzīti logi kādā birojā, vai tas, ka strūklaka ir sausa un tās dibenā atrodas sastāvējušās smilšu sanesas. Cilvēks samazina mašīnas ātrumu un sāk mazliet bažīgi aplūkot apkārtni, un tad pēkšņi viss kļūst skaidri saredzams: gan nezāles, kas aug ietvju plākšņu un ķieģeļu starpās, gan zāle, kas vietumis zeļ pašā ielas vidū, gan izdegušās ielu apgaismes lampas un tukšie veikali aiz tukšajiem skatlogiem, gan pelējuma un mitruma plankumi, sasprēgājusī krāsas kārtas un lietus pēdas uz katras virsmas, gan lēni grūstošās lielo ēku sienas – dažas no tām sairst sīkās daļiņās, bet citas – lielos gabalos. Un tad cilvēks vairs īsti nesaprot, kur atrodas.

Un šeit nav iedzīvotāju. Tas ir pēdējais, ko cilvēks pamana, tajā pašā brīdī arī saprotot, ka patiesībā tieši šis fakts izraisījis nepatīkamo tukšuma sajūtu: pilsētiņa ir tukša. Jā, pa kādu sānielu lēni brauc mašīna, pa ietvi viegliem soļiem aizsteidzas pāris uniformās tērptu amatpersonu, kāds cilvēks lempīgā gaitā lēni soļo pa kājceļiņu, kas ved caur

aizaugušu zemesgabalu, taču lielākoties pilsētiņa ir tukša, neapdzīvota. Šeit nav ļaužu pūļa, nav kustības.

Spoku pilsēta.

– Šķiet, ka šeit atgadījies kaut kas šausmīgs, – Lorens teica. – Man ir tāda sajūta.

– *Jā*, tomēr pareizā atbilde ir gluži pretēja. Šeit itin nekas nav atgadījies un nekad arī neatgadisies. Tā ir problēmas būtība.

– Bet kādā veidā...?

– Kas kādā veidā?

– Nekas. Vienkārši kādā veidā.

Viņš gribēja teikt: *kādā veidā šeit vispār radusies pilsēta?* Un tas bija īstais jautājums. Tā nebija pilsēta, kas izveidojusies dabiskā ceļā saskaņā ar parastajiem cilvēku sabiedrībai raksturīgajiem iemesliem – teiksim, upe sausā apvidū, zelta atradnes, kāds vēsturisks notikums. Šī pilsēta bija iecerēta un izplānota uz papīra, un to paveica ļaunprātīgi birokrāti kādā tālā pilsētā. Šie birokrāti, visticamāk, nekad nebija redzējuši šo vietu.

«Te ir mūsu bantustāna,» viņi sprieda, aplūkodami kartē tās kontūras. «Un kur vajadzētu atrasties galvaspilsētai? Kāpēc gan lai tā neatrastos te, pašā vidū?» Viņi ar sarkanu zīmuli ievilka teritorijā krustu un jutās ļoti apmierināti ar paveikto, pēc tam pasūtīja valsts arhitektiem pilsētas plānu.

Tātad Lorensa Votersa apmulsums nebija nekas neparasts, arī es to biju izjutis. Un zināju, ka tās ir pārejošas izjūtas. Pāris nedēļu laikā apmulsums pazūd un tā vietā stājas citas emocijas: iespējams, ka tās var saukt par vilšanos, aizvainojumu vai dusmām. Pēc tam tas viss pārvēršas par rezignāciju. Un pēc pāris mēnešiem Lorens Voterss, tāpat kā mēs visi, izcietīs šeit sev piespiesto sodu vai perinās plānus, kā tikt no šejienes projām.

– Bet kur viņi visi atrodas? – viņš vaicāja, uzrunādams griestus, nevis mani.

– Kas?

– Cilvēki.

– Ārpus pilsētas. Tur, kur viņi dzīvo.

Šī saruna norisinājās pēc vairākām stundām manā istabā – mūsu istabā. Bija nakts. Es nupat biju izslēdzis gaismu un gulēju, mēģinā-dams aizmigt, kad no tumsas atskanēja viņa balss.

– Bet kāpēc viņi dzīvo tur? Kāpēc viņi nedzīvo šeit?

– Kas šeit ir tāds, kā viņiem tur trūkst? – es vaicāju.

– Viss. Es braukdams redzēju lauku apvidu. Tur nav nekā. Tur nav viesnīcu, nav veikalu, restorānu, kinoteātru... Tur nav nekā.

– Viņiem tas viss nav vajadzīgs.

– Un slimnīca? Vai arī tā viņiem nav vajadzīga?

Es paslējos uz elkoņa. Viņš smēķēja cigareti, un es varēju saskatīt sarkano cigaretes galiņu šūpojamies augšup lejup. Viņš gulēja uz muguras un vērās griestos.

– Lorens, saprotiet vienu lietu. Šī nav īsta slimnīca. Tas ir tikai joks. Vai atceraties pēdējo pilsētu, kurai jūs izbraucāt cauri – apmēram stundas brauciena attālumā no šejienes? Tur atrodas īstā slimnīca. Kad cilvēki saslimst, viņi dodas turp. Viņi nenāk uz šo slimnīcu. Šeit nekā nav. Jūs atrodaties neīstajā vietā.

– Es tam neticu.

– Būs labāk, ja noticēsīt.

Sarkanā oglīte uz mirkli sastinga un tad atkal sāka šūpoties lejup un augšup, lejup un augšup.

– Bet cilvēki gūst traumas, cilvēki saslimst. Vai tad viņiem nav vajadzīga palīdzība?

– Kā jūs domājat, kas viņu acīs ir šī pilsēta? Tā ir vieta, no kuras ieradās armija. Tā ir vieta, kur dzīvoja viņu diktators – marionete. Viņi ienīst šo pilsētu.

– Jūs runājat par politiskiem iemesliem, – viņš teica. – Bet tagad tā jau ir pagātne. Šiem iemesliem vairs nav nekādas nozīmes.

– Šī pagātne ir nesena, un tā vēl nav pagājusi.

– Mani tas neinteresē. Es esmu ārsts.

Es apgūlos un brīdi vēroju viņu. Pēc pāris minūtēm viņš apdzēsa cigareti pret palodzi un izmeta izsmēķi pa logu. Tad viņš nomurmurēja pāris vārdu, kurus es nesaklausīju, noplātīja rokas, nopūtās un aizmiga. Tas notika gandrīz vienā acumirkli. Viņa augums atslāba, un es dzirdēju viņa vienmērīgo elpu.

Es nespēju aizmigt. Jau gadiem es nebiju gulējis vienā istabā ar citu cilvēku. Un tad es atcerējos – tas bija diezgan muļķīgi, jo viņš man bija pilnīgi svešs un nenozīmīgs cilvēks, – tos senos laikus, kad doma par to, ka tumsā netālu no manis kāds guļ, sagādāja man iepriecinājumu un mierinājumu. Es nespēju iedomāties neko labāku. Un tagad šis elpojošais cilvēks lika man saspringt, būt modram un dīvainā kārtā arī niknam. Pagāja vairākas stundas, pirms es biju tik noguris, ka aizmigu.

2

Ilgu laiku slimnīcā mēs bijām tikai septiņi: Tehogo, virtuves personāls, ārste Ngema, Sentenderi un es. Savulaik bija citādi. Kad es šeit ieradās, slimnīcā strādāja arī ārste indiete, taču viņa jau sen bija projām, un kāds baltais vīrs no Keiptaunas, kurš vēlāk apprecējās un emigrēja. Bez tam šeit strādāja arī četri vai pieci slimnieku kopēji, taču viņi visi, izņemot Tehogo, bija vai nu atlaisti sakarā ar štatu samazināšanu, vai arī pārcelti darbā uz citu vietu. Slimnīcā ieradās tik maz cilvēku, ka mūsu šeit bija pārāk daudz. Tāpēc, kādam aizejot no darba, netika meklēts aizstājējs. Tukšā vieta, ko viņi atstāja aiz sevis, tika nekavējoties piepildīta ar smilšu maisiem un nocietināta kā bastions pret galīgu sabrukšanu.

Tādējādi Lorensa ierašanās bija miklains notikums. Tam nebija nekādas jēgas. Kad ārste Ngema man pateica, ka slimnīcā ieradišoties jauns ārsts, lai šeit nostrādātu sabiedriskā dienesta gadu, es sākumā domāju, ka tas ir joks. Es biju dzirdējis par sabiedrisko dienestu – tas bija jauns valdības projekts, kura mērķis bija nokomplektēt ar personālu un apkalpot visas valsts slimnīcas, taču mūsu slimnīca bija pārāk nieievērojama, lai tiktu iekļauta šajā programmā.

– Kāpēc? – es prasīju. – Mums neviens nav vajadzīgs.
– Es zinu, – viņa atbildēja. – Es neesmu nevienu pieprasījusi. Viņš pats lūdza, lai viņu nosūta uz šejieni.
– Viņš lūdza? Bet kāpēc?
– To es nezinu.
Ārste Ngema samulsusi aplūkoja pa faksu atsūtīto vēstuli un teica: – Frenk, mums nav izvēles. Mums jāatrod viņam vieta.
– Labi. – Es paraustīju plecus. – Galu galā man ir vienalga.
Ārste Ngema pacēla acis un nopūtās. – Baidos, ka nebūs visvienalga. Man nāksies ievietot viņu vienā istabā ar tevi.
– Ko?
Līdz šim nekas tāds nebija gadījies. Viņa redzēja manā sejā izbailes.
– Frenk, tas nebūs uz ilgu laiku. Kad Sentenderi būs projām, es pārvietošu viņu uz to istabu.
– Bet... mums taču ir vesels gaitenis ar tukšām istabām. Kāpēc viņš nevar dzīvot vienā no tām?
– Tāpēc, ka tajās istabās nav mēbeļu. Vienīgais, ko varu piedāvāt, ir gulta, nav ne galdu, ne krēslu. Viņam taču ir uz kaut kā jāsež. Lūdzu, Frenk. Es zinu, ka tas būs grūti, bet kādam ir jāielaižas kompromisā.
– Bet kāpēc tas jādara man?
– Frenk, kuram gan citam?
Tas nebija viegls jautājums, taču – gaitēņa galā atradās vēl viena istaba, par kuru varēja runāt.
– Tehogo, – es ieminējos.
– Frenk, tu taču saproti, ka tas nav iespējams.
– Kāpēc ne?
Viņa neveikli sagrozījās krēslā, un balss kļuva par pāris toņiem skaļāka: – Frenk. Frenk. Ko es varu darīt? Lūdzu. Es tev apsolu, ka nokārtošu šo jautājumu, bet es nevaru tā vienkārši atraidīt viņu.
– Tev nevajag viņu atraidīt. Kāpēc viņi nevar dzīvot vienā istabā?

– Tāpēc... Tehogo nav ārsts, bet tu esi ārsts. Ir svarīgi, lai vienā istabā dzīvotu divi ārsti.
Pārējais palika neizteikts. Nozīme bija ne tikai tam, ka mēs ar Lorenšu Votersu bijām ārsti, bet arī tam, ka mēs abi bijām baltie cilvēki un mums vajadzēja dzīvot vienā istabā.

Kad nākamajā rītā mani no miega uzrāva modinātājpulksteņa zvans, viņš jau piecēlies un apģērbies sēdēja uz gultas malas, smēķējot cigareti.

– Es gribu iepazīties ar ārsti Ngemu, – viņš tūlīt paziņoja.
– To jūs varēsiet izdarīt, bet nāksies mazliet pagaidīt.
– Es varu aiziet uz viņas kabinetu. Jums nevajag nākt man līdzi. Es varu turp aiziet viens pats.
– Pulkstenis ir seši no rīta, un viņas tur vēl nav. Atslābinieties, sasodīts, nomierinieties. Ieejiet dušā vai paveiciet kaut ko citu.
– Es jau biju dušā.
Ieejot vannasistabā, ievēroju, ka pa grīdu pludo ūdens, mitro diviļi viņš bija uzmetis uz durvīm. Izlietnē vidēja bārdas rugāji un skūšanās putas. Novācu visu, ko viņš bija atstājis, un mans garastāvoklis pasliktinājās, tas pasliktinājās vēl vairāk, kad izgāju no vannasistabas un iekļuvi cigarešu dūmu mutuļos. Viņš bezmērķīgi staigāja pa istabu, vilka dūmus un domāja. Kad es iekāsējos, viņš, tāpat kā iepriekšējā vakarā, nospieda cigareti pret palodzi un izmeta pa logu.
– Jūs nevarat visu laiku tā rīkoties. Jūs izdedzināsiet palodzi vienos robos.

– Šeit nav pelnutrauka. Es jau meklēju to.
– Es nesmēķēju. Jums nāksies nopirkt sev pelnutrauku.
– Tas ir slikts ieradums, es zinu, man vajag to atmest.

Viņš pārlaida drudzainu skatienu istabai, apsēdās uz gultas un apvaicājās: – Vai esat gatavs iet?